

Genel Yayın: 4449

GRAHAM GREENE
İSTANBUL TRENİ

ÖZGÜN ADI
STAMBOUL TRAIN

STAMBOUL TRAIN © VERDANT SA, 1932
ANATOLIALIT TELİF HAKLARI AJANSI KANALIYLA ALINMIŞTIR

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2019
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MEHMET CELEP

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM MART 2019, İSTANBUL
5. BASIM EYLÜL 2021, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-771-4

BASKI: DÖRTEL MATBAACILIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Zafer Mah. 147. Sokak 9-13A Esenyurt İstanbul
Tel. (0212) 565 11 66 Sertifika No: 40970

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

ÇEVİREN: HÜSEYİN GÜNDOĞDU

Darüşşafaka Lisesi'nde eğitim gördükten sonra üniversite yıllarında gazeteciliğe başladı. *Tercüman*, *Meydan*, *Güneş*, *Akşam* ve *Hürriyet* gazetelerinde çalıştıktan sonra sürekli basın kartı sahibi olarak emekli oldu. Dış haberler editörü olarak başladığı mesleğinde yazı işleri editörlüğü ve yazı işleri müdürlüğü (*Hürriyet* Bölge Ekleri / *Eskişehir* gazetesi) gibi görevlerde bulundu, sinema ve müzik konularında eleştiri ve röportajlar yazdı. Emeklilik döneminde de *Dünya* ve *Habertürk* gazetelerinde yazı işleri editörü olarak çalıştı. Çevirdiği kitaplar arasında *Ayakkabı Gurusu* (Phil Knight), *Liderlik* (Alex Ferguson), *Kirli Savaşlar* (Jeremy Scahill) bulunmaktadır.

Modern
Klasikler
Dizisi - 128

Graham
Greene

İstanbul
Treni

İngilizce aslından
çeviren: Hüseyin Gündoğdu

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

Bütün sevgimle Vivien için

“Doğadaki her şey ideal özünde lirik;
kaderinde trajik ve varoluşunda komiktir.”

George Santayana

BİRİNCİ BÖLÜM

Ostende

I

Son iniş kartını da eline alan gemi kâtipi, yolcuların terk edilmiş kamyonların köşelerinden dolanarak ray ve makas kalabalığının üzerinden ıslak gri rıhtımı geçişlerini izledi. Yakalar kalkık ve omuzlar kambur yürüyorlardı; uzun vagonlardaki masalarda lambalar yanıyor ve yağmurda dizi dizi mavi boncuklar gibi parlıyordu. Dev bir vinç hızla aşağı indi ve bocurgatın gürültüsü, bulutlu gökten yağın, Manş vapurunun ve rıhtımın kenarlarını yıkayan ve her yeri inle-ten su sesini bir an için bastırdı. Öğleden sonra dört buçuktu.

Kâtip son birkaç saatin izlenimlerini, ıslak güverteyi, buhar, yağ ve bardan gelen bayatlamış Bass* kokusunu, garson kız teneke leğenleri oraya buraya taşıırken çıkan siyah ipek hışırtısını göz ardı etmeye çalışarak, “Bir bahar günü, Tanrım,” dedi yüksek sesle. Vincin çelik kirişlerine, platforma ve büyük bir çarkı çevirmekte olan mavi tulum içindeki küçük karaltıya baktı ve alışılmamış bir kıskançlık hissetti. Yukarıdaki vinç operatörü ile kâtip, yolcular ve uzun ışıklı ekspres arasında on metre kalınlığında sis ve yağmur vardı. Lanet olası yüzler gözümün önünden gitmiyor, diye düşünerek kendisine iki yataklı bir kamara verildiğinden şikâyet eden

* Bir bira markası. (ç.n.)

kalın kürklü palto giymiş genç Yahudi'yi hatırladı; kahrolası iki saat, hepsi o kadar.

İkinci mevkiden gelen son yolcuya şöyle dedi: "O taraftan değil, hanımefendi. Gümrük kapısı şu tarafta." Bu genç yüzü tanımadığı için biraz rahatladı; bu şikâyetleri olan biri değildi. "Bagajınızı taşımak için hamal lazım mı, hanımefendi?"

"Pek istemem," dedi kız. "Onların dilini anlamıyorum. Ağır değil zaten." Ucuz, beyaz pardösüsünün üzerinden ona bakarak ağzını büzdü. "Siz taşımak isterseniz, o başka... Kaptan." Kızın küstahlığı hoşuna gitmişti. "Ah ben şimdi genç olsaydım, bir hamala ihtiyacınız olmazdı. Onlar ne için geliyor bilmiyorum." Bavullarını taşıyan iki hamalın önünde, gri süet ayakkabılarıyla gümrük kapısından çıkarak rayların karşısına geçen Yahudi'ye baktı ve başını salladı. "Uzağa mı gidiyorsunuz?"

"Son istasyona kadar," dedi kız, rayların ötesine, üst üste yığılmış bagajlara, restoran vagonunda yanan ışıklara ve karanlıkta bekleyen vagonlara mutsuz mutsuz bakarak.

"Yataklı mı aldınız?"

"Hayır."

"Yataklı almanız gerekirdi," dedi, "onca yolu bu şekilde gideceksiniz demek. Trende üç gece. Şaka değil. Hem, neden İstanbul'a gidiyorsunuz ki? Evlenmek için mi?"

"Bildiğim kadarıyla hayır." Yola çıkmanın hüznü ve yabancılık korkusuyla hafifçe güldü kız. "Kimse bilemez, belli mi olur?"

"Çalışmaya mı?"

"Varyete. Yani dans etmeye."

Hoşça kal deyip ona arkasını döndü kız. Pardösüsü, raylar ve traversler arasında yalpalarken bile kendinden emin olan vücudunun inceliğini gösteriyordu. Bir sinyal lambası kırmızıdan yeşile döndü ve trenin bacası uzun bir buhar ışıltısı salıverdi. Kızın güzellikten pek nasibini almamış ama hoş

yüzü, pervasız ve üzgün duruşu bir an adamın kafasına takıldı. “Beni unutmayın,” diye seslendi arkasından. “Sizi bir iki ay sonra yine göreceğim.” Fakat kızı hatırlamayacağını biliyordu; sonraki haftalar boyunca kamara isteyen, bozuk para isteyen, ranza isteyen, onun kendilerini hatırlamasını isteyen çok fazla kişi ofisinin penceresinden kafasını uzatacağı ve kızın akılda kalıcı bir özelliği yoktu.

Gemiye yeniden bindiğinde, güverteler çoktan dönüş yolculuğu için yıkanmaya başlamıştı ve yabancıların gemiyi boşaltmış olmalarından mutluluk duydu. Gemi her zaman olmasını istediği gibiydi: Kendi dillerinde emirler yağdırabileceği birkaç İspanyol ve birlikte bir bardak bira içebileceği bir kadın kamarot. Gemicilere Fransızca bir şeyler mırıldandı ve onlar da ona sırtarak, aileden gelen edepsiz ruhunu hasedinden biraz çatlatacak açık saçık bir “cocu”* şarkısı söylediler. Baş kamarota İngilizce olarak “Kötü bir seferdi,” dedi. Adam Londra’da garsonluk yapmıştı ve kâtip onunla hiç gerekenden fazla Fransızca konuşmuyordu. “O Yahudi, sana iyi bahşiş verdi mi?” diye sordu.

“Ne verse beğenirsin? Altı frank.”

“Hasta mıydı?”

“Hayır. O bıyıklı yaşlı adam vardı ya... yol boyunca hastaydı. Bu arada on frank isterim. İddiayı ben kazandım. Adam İngilizmiş.”

“Hadi canım. Çok ağır bir aksamı vardı.”

“Pasaportunu gördüm. Richard John. Öğretmen.”

“Garip,” dedi kâtip. On frangı isteksizce öderken ve pardösülü yorgun kır saçlı adamın, geminin iskele köprüsü yükseldiğinde, sirenler bulutların arasındaki bir boşluğa doğru öttüğü sırada geminin küpeştesinden uzun adımlarla uzaklaştığını gözünün önüne getirirken de, yine, garip, diye düşündü. Bir gazete istemişti, bir akşam gazetesi. Londra’da gazetelerin o kadar erken basılmadığını söylemişti kâtip ona;

* (Fr.) Aldatılmış, boynuzlanmış erkek. (ç.n.)

adam bu cevabı duyunca, parmaklarını uzun, kır bıyıklarında gezdirerek bir hayale dalmıştı. Kâtip hesapları gözden geçirmeden önce kamarot kıza bir bardak Bass doldururken, yine öğretmeni düşündü ve bir an için başından onu çok etkileyen, yorucu, yakasını bırakmayan, hikâyelere konu olacak bir olay geçip geçmediğini merak etti. O da hiçbir şeyden şikâyet etmemişti ve bu nedenle genç Yahudi'den, Cook Seyahat Acentesi'nin turist grubundan, yüzüğünü kaybeden leylak rengi giysiler içindeki hasta kadından, ranzası için iki kez para ödeyen yaşlı adamdan daha kolay unutulurdu. Kız yarım saat önce unutulmuştu. Richard John'la ilk ortak yanları buydu –ayak seslerinin, yağ kokusunun, yanıp sönen sinyal lambalarının, endişeli yüzlerin, kadeh tokuşturmaların, sıra sıra rakamların gerisinde– kâtibin zihnindeki karanlık.

Rüzgâr on saniye kesildi; şiddetli ve ani rüzgâr sağanaklarında iskeleyle metal korkuluklar arasında ileri geri savrulup duran sis bir an havada asılı kaldı. Çamurlara basa basa ilerlerken, sis Myatt'a gri göçebe çadırları gibi görünüyordu. Süet ayakkabılarının berbat olduğunu, gümrük memurunun iki çift ipekli pijamaya laf ettiğini unutmuştu. Adamın kabalığından ve “*Juif, Juif,*”^{*} diye mırıldanarak küçümsemesinden uzaklaşp o büyük çadırların gölgesine süzüldü. Burada bir an için evindeydi ve kendisini güvende hissetmesi için kürkünün, Savile Row Caddesi'nde diktirdiği takım elbisesinin, parasının ya da şirketteki pozisyonunun bilinmesine artık ihtiyacı yoktu. Fakat trene vardığında rüzgâr yükseldi, sis çadırları dağıldı ve kendisini yeniden hasmane bir dünyanın merkezinde buldu.

Fakat paranın neyi satın alabileceğini şükranla fark etti; her zaman nezaket satın alamazdı, ama zaman satın almıştı. Gümrüğe ilk o varmıştı ve diğer yolcular gelmeden

* (Fr.) Yahudi erkek. (ç.n.)

önce kondüktörün kendisine özel bir yataklı kompartıman ayarlamasını sağlayabilirdi. Başka bir adamın önünde soynmaktan nefret ediyordu, fakat Yahudi olduğu için bu ayarlamasının kendisine pahalıya mal olacağını biliyordu; basit bir rica ve bir bahşış yetmezdi. Küçük leylak şeklinde lambaların akşam yemeği için serilmiş masa örtüsü üzerinde parladığı restoran vagonunun aydınlık pencerelerinin önünden geçti. “Ostende – Köln – Viyana – Belgrad – İstanbul.” Sıra sıra isimlerin önünden hiç bakmadan geçti; güzergâhın yabancıysa değildi; isimler, göz hizasından geçmişe doğru gitti; minare külâhları, kubbeler ya da kendi ırkından birine kalıcı yerleşme olanağı tanımayan şehirlerin kendi kubbeleri.

Kondüktör, tahmin ettiği gibi suratsızdı. Tren çok dolu, dediyse de Myatt yalan söylediğini biliyordu. Nisan, kalabalık trenler için yılın erken bir zamanıydı ve Manş vapurunda çok az birinci mevki yolcusuna rastlamıştı. O tartışırken, ellerinde şal, battaniye ve defterler tutan orta yaşlı kadınlardan oluşan kalabalık bir turist grubu, *Wide World Magazine* dergisinin kaybolduğundan şikâyet eden yaşlı bir din adamı –“Seyahat ederken her zaman *Wide World* okurum ben,” diyordu– ve arka tarafta bir seyahat acentesinin rozetini takmış, kan ter içinde, güçlkle güler yüzünü korumaya çalışan rehberleri koridora daldılar. “*Voilà*,”* dedi kondüktör, treninde alışılmamış, acımasız bir yük bulunduğunu ima etmek ister gibi bir hareketle. Fakat Myatt, güzergâhı kandıramayacak ölçüde iyi biliyordu. Rahatsız edici hallerinden tahmin ettiği gibi grup Atina’ya giden römork vagona aitti. Bahşışı iki katına çıkardığı zaman, kondüktör yola geldi ve kompartımanın penceresine rezerve etiketini yapıştırdı. Myatt, yalnız kalarak rahat bir nefes almıştı.

Camdan bir emniyet duvarının arkasından yüzlerin kayar gibi ilerleyişini izledi. Günün nemli soğuğu kürkünün üstünden bile içine işliyordu ve ısıtma düğmesini çevirdiğinde

* (Fr.) İşte. (ç.n.)

nefesinin buharı camı kaplayınca artık dışarıdan geçenleri alakasız şekillerden başka bir şey olarak göremiyordu: Öfkeli bakan bir göz, leylak rengi ipek bir elbise ve bir papaz yakası. Bu artan yalnızlığı sadece bir kez, ikinci mevkiye doğru giden koridorda gözden kaybolan beyaz pardösülü zayıf bir kızı görebilmek için parmaklarıyla camı silerek bozdu. Bir kez kapı açıldı ve yaşlı bir adam içeri baktı. Kır bıyıkları vardı, gözlüklüydü ve eski püskü yumuşak bir şapka giymişti. Myatt, ona Fransızca olarak kompartımanın dolu olduğunu söyledi.

“Bir kişilik yer lazım,” dedi adam.

“İkinci mevkide ister misin?” diye sordu Myatt, fakat adam kafasını sallayıp gitti.

Bay Opie, bilinçli bir rahatlık içinde köşesine gömülmüş ve karşısındaki ufak tefek solgun tenli adama merak ve düş kırıklığı içinde bakıyordu. Adamın görünüşü olağanüstü sıradandı; ten rengini hastalık mahvetmişti. Sinirler, diye düşündü Bay Opie adamın oynayan parmaklarını izlerken, fakat başka aşırı hassasiyet belirtisi göstermiyorlardı. Kısa, küt ve kalındılar.

Bay Opie, yol arkadaşı konusunda çok talihsiz olup olmadığını merak ederek, “Her zaman düşünmüşümdür ki,” dedi, “yataklı bulabildiğin sürece, birinci mevkide seyahat etmek çok gereksizdir. Bu ikinci sınıf vagonlar son derece rahattır.”

“Evet... öyledir ya... evet,” diye cevapladı diğeri şevk içinde. “Fakat İngiliz olduğumu neyden bildiniz?”

“Ben her zaman insanlar hakkında en iyiyi düşünmenin antrenmanını yapıyorum,” dedi Bay Opie gülümseyerek.

“Elbette,” dedi solgun yüzlü adam, “siz bir din adamı olarak...”

Gazete satan çocuklar pencerenin önünde bağıırıyordu ve Bay Opie, dışarı sarktı. “Le Temps de Londres. *Qu'est-ce que c'est que ça? Rien du tout?* Le Matin et un Daily Mail.

C'est bon. Merci.” Fransızcası diğer adama artistik ve yalan yanlış biçimde kullanılan basmakalıp ifadelerle dolu gibi gelmişti. “*Combien est cela? Trois francs. Oh la-la.*”

Beyaz yüzlü adama şöyle dedi: “Size tercümanlık yapabilir miyim? İstedığınız bir gazete var mı? *La Vie* istiyorsanız çekinmeyin.”

“Hayır, hiç, hiçbir şey istemem, teşekkür ederim. Kitabım var.”

Bay Opie saatine baktı. “Üç dakika sonra kalkıyoruz.”

Birkaç dakikadır ya adam ya da uzun ince bir kadın olan karısı konuşacak diye korkuyordu kız. O an için her şeyden fazla arzu ettiği şey sessizlikti. Eğer yataklı alabilseydim, yalnız kalabilir miydim, diye merak etti. Loş vagonda ışıklar titreyip duruyordu ve tombul adam “Uzun sürmeyecek,” dedi. Hava toz ve nem kaplıydı ve dışarıda titreyen ışıklar kıza bir an tanıdık şeyler hatırlattı: Nottingham Caddesi’ndeki tiyatronun üstünde yanıp sönenek değişen elektrikli tabelalar. Hayatın telaşı, hamalların ve gazeteci çocukların geçişi, bir an için kaz pazarını ve takıldığı pazarın anılarını aklına getirdi, zihninde canlandırmaya, duvarlarını örmeye, tezgâhlarını yerlerine koymaya çalıştı; ta ki soğuk yağmurla ıslanan iskele, yanıp sönen sinyal lambaları kadar gerçeklik kazanıncaya kadar. Sonra adam onunla konuştu ve kız gizli dünyasından çıkarak neşe ve cesaret pozu takınmak mecburiyetinde kaldı.

“Eh, hanımefendi, birlikte uzun bir yolculuk yapacağız. İsimlerimizi birbirimize takdim etmeliyiz herhalde. Benimki Peters ve bu da karım Amy.”

“Benimki Coral Musker.”

“Bana bir sandviç al,” diye yalvardı zayıf kadın. “O kadar açım ki, midemin sesini duyabiliyorum.”

“Siz alır mısınız hanımefendi? Ben dillerini bilmiyorum.”

Peki neden, diye ona bağırarak isterdi, benim dil bildiğimi düşünüyorsunuz? Ben İngiltere’den hiç çıkmadım. Fakat

kendisini, nerede ve hangi şekilde gelirse gelsin sorumluluk kabul edecek şekilde yetiştirmişti, bundan dolayı hiç karşı çıkmadı, kapıyı açtı ve saati görmeseydi, kaygan, karanlık raylar arasındaki yoldan koşacak ve adamın istediği şeyi arayacaktı. “Zaman kalmadı,” dedi, “kalkmamıza sadece bir dakika var.” Arkasını dönünce koridorun sonunda arzuyla nefesini tutmasına yol açan bir yüzü ve bedeni fark etti: Burnunda son bir pudra dokunuşu, kapı görevlisine iyi geceler ve dışarıda karanlığın pırl pırl ihanetinde, bekleyen genç Yahudi, çikolatalar, köşedeki otomobil, hızlı bir araba gezintisi ve kaçamak tehlikeli sarılmalar. Fakat tanıdığı biri değildi; ustaca bir kelimeyle açıklanamayacak, yabancı bir ülkenin istenmeyen, korkunç macerasına geri döndü; dikkatle hesaplanmış hiçbir okşama, yaklaşan karanlığa çare olamazdı.

Tren gecikti, diye düşündü Myatt, koridora adımını atarken. Yelek cebinde her zaman taşıdığı bir küçük kutu kuru üzüme uzandı. Dört bölmesi vardı ve parmakları rastgele bir tanesini seçti. Ağzına koyarken tadını duyumsayarak anlıyordu. Kalitesi bozulmuştu. Stein and Co. marka. Büzülüp kuruyorlar. Koridorun sonunda beyaz pardösülü bir kız dönüp ona baktı. Güzel vücut, diye düşündü. Onu tanıyor muyum? Bir başka kuru üzümü seçti ve hiç bakmadan ağzına koydu. Bu bizimkilerden biri. Myatt, Myatt ve Page. Dilinin üzerindeki kuru üzümle o an sanki, dünyanın, kaderini elinde tutan, efendilerinden biriydi. Bu benim ve bu iyi, diye düşündü. Vagonların kapıları kapandı ve düdük çalındı.

Pardösüsünün yakası kulaklarının üzerine kapanmış olan Richard John, koridor penceresinden başını uzattı ve hangarların denizin küçük dalgalarına doğru geri geri gidişini izledi. Sondu bu, diye düşündü ve de başlangıçtı. Yüzler uzaklaştı. Omzunda kazma olan bir adam kırmızı bir